

Niniejszy dokument nie stanowi doręczenia w trybie art. 15 zzs⁹ ust. 2 ustawy COVID-19 (Dz.U.2021, poz. 1842)

Sygn. akt I ACa 38/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 września 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie – I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Paweł Rygiel
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Beata Zaczyk

po rozpoznaniu w dniu 23 września 2021 r. w Krakowie na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa Syndyka masy upadłości dłużniczki A. W.

przeciwko małoletniej A. M. reprezentowanej przez przedstawiciela ustawowego – matkę A. W.

przy udziale Rzecznika Praw Dziecka

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 28 października 2020 r., sygn. akt I C 1434/19

1. **oddala apelację;**

2. **odstępuje od obciążenia pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego.**

SSA Paweł Rygiel

sygn.. akt I ACa 38/21

UZASADNIENIE

Wyroku z dnia 23 września 2021 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Okręgowy - w uwzględnieniu powództwa wniesionego przez Syndyka masy upadłości dłużniczki A. W., skierowanego przeciwko pozwanej małoletniej A. M. - uznał za bezskuteczną wobec Masy Upadłości dłużniczki A. W. czynność polegającą na dokonaniu przez A. W. darowizny nieruchomości objętej księgą wieczystą numer (...) na rzecz córki A. M., umową zawartą w formie aktu notarialnego w dniu 5 lutego 2015 przed notariuszem M. M. w O., rep (...)

Sąd I instancji ustalił, że prawomocnym z dnia 28 września 2020 r. wyrokiem sądu cywilnego zasądzono od A. W. solidarnie na rzecz powodów J. G. i C. G. kwotę 67.336,14 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 13 sierpnia 2014 r.

Wnioskiem z 26 marca 2014 r. J. K. wniósł o dokonanie podziału majątku wspólnego z A. W.. Postanowieniem z dnia 21 grudnia 2016 r. wydanym w sprawie(...)Sąd Rejonowy w O. dokonał podziału majątku wspólnego J. K. i A. W.. Na mocy tego orzeczenia m.in. zasądzono od A. W. na rzecz J. K. kwotę 25.550 zł płatną w terminie 1 miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia tytułem spłaty za nakłady poczynione z majątku wspólnego ma majątek odrębny uczestniczki.

W dniu 5 lutego 2015 r. A. W., działając w imieniu własnym oraz imieniem małoletniej córki A. M. jako jej przedstawiciel ustawowy, zawarła w Kancelarii Notarialnej notariusza M. M. umowę darowizny, na mocy której darowała pozwanej nieruchomości – lokal mieszkalny oznaczony nr (...) położony na czwartej kondygnacji budynku nr (...) przy ul. (...) w O., dla której Sąd Rejonowy w O. V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą nr (...), równocześnie - jako przedstawiciel ustawowy małoletniej córki A. M. - darowiznę przyjmując. Wartość darowizny została ustalona na kwotę 102.500 zł.

A. W. w dniu 11 marca 2018 r. złożyła - jako dłużnik – wniosek o ogłoszenie upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Postanowieniem z dnia 2 sierpnia 2018 r. (sygn. akt (...)) Sąd Rejonowy dla K. w K. ogłosił upadłość w/w dłużniczki.

Jak wynika z dokumentów w aktach (...), A. W., jako osoba, co do której ogłoszono upadłość, posiadała na dzień spisu inwentarza upadłej tj. na dzień 17 grudnia 2018 r., zobowiązania w łącznej wysokości 113.825,79 zł, względem J. K. (25.500 zł), C. G. i J. G. (43.812,90 zł), Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w O. (8.452,83 zł), Banku (...) S.A (36.010,06 zł).

Sąd wskazał także, że w/w dłużniczka samotnie wychowuje małoletnią córkę - pozwaną. Przed dokonaniem darowizny borykała się z problemami zdrowotnymi, zdiagnozowano u niej rwę kulszową, choruje także na nadciśnienie. Zażywała leki przeciwbólowe. W związku z reakcją alergiczną na lek była hospitalizowana. Przed zawarciem umowy darowizny miała wiedzę, że małżonkowie G. złożyli przeciwko niej pozew w związku z ujawnionymi wadami budynku mieszkalnego. W dacie dokonywania darowizny toczyło się także postępowanie o podział majątku wspólnego, którego przedmiotem miało być dokonanie rozliczeń finansowych.

W okresie kiedy doszło do zawarcia umowy darowizny A. W. otrzymywała wynagrodzenie w kwocie 1.500 zł netto. Miała także zasądzone alimenty na dziecko w kwocie 300 zł miesięcznie, których jednakże często nie otrzymywała w całości. Pieniądze z wcześniej dokonanej sprzedaży nieruchomości przeznaczone zostały przez A. W. w całości na zakup nieruchomości przy ul. (...) w O. (będącej następnie przedmiotem kwestionowanej umowy darowizny) oraz na spłacenie zadłużenia względem Spółdzielni Mieszkaniowej.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, odwołując się do treści art. 527 k.c. oraz art. 131 i 132 ustawy Prawo upadłościowe, uznał zgłoszone roszczenie za uzasadnione.

Sąd wskazał, po pierwsze, że już w dacie dokonania darowizny dłużniczka miała świadomość ciążących na niej zobowiązań. Nie były to przy tym – wbrew zarzutom pozwanej – wierzytelności przyszłe. Po drugie, dłużniczka miała świadomość, że wyzbycie się przez nią jedyne wartościowego składnika majątku będzie prowadziło do pokrzywdzenia wierzycieli – w istocie będzie mogło skutkować całkowitym brakiem zaspokojenia wierzycieli. Po trzecie, sama sporna czynność była nieodpłatna, co rodzi domniemanie prawne, iż dłużniczka działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a nadto skutkuje przyjęciem, że dla uznania tej czynności za bezskuteczną nie ma znaczenia stan wiedzy pozwanej o działaniu dłużniczki z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Sąd nie uwzględnił podniesionego przez pozwaną zarzutu odwołującego się do art. 5 k.c. wskazując, iż ustalony stan faktyczny nie ujawnił tego rodzaju okoliczności, które mogłyby przemawiać za oceną, iż dochodzone przez powodowego Syndyka roszczenie stanowi nadużycie prawa.

O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c.

Od powyższego orzeczenia apelację wniosła pozwana zarzucając naruszenie przepisu postępowania tj. art. 321 § 1 k.p.c. poprzez orzeczenie ponad żądanie tj. opierając się na innej podstawie faktycznej niż ta, którą wskazał powód i orzekając co do innego żądania niż wskazał powód – co skutkowało wadliwym zastosowaniem art. 527 i nast. k.c. i wadliwym niezastosowaniem art. 127 ust. 1 ustawy Prawo upadłościowe.

Nadto apelująca - jak wskazała - z ostrożności procesowej, zarzuciła:

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. przez błędną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenę dowodów w postaci zeznań A. W., a w konsekwencji sprzeczność istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego materiału dowodowego, przez dowolne przyjęcie, że dłużniczka zawierając z pozwaną sporną umowę darowizny działała ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, podczas gdy w ogóle swoją świadomością nie obejmowała takiego pokrzywdzenia, a jej jedynym celem było zabezpieczenie córki wobec swoich problemów zdrowotnych;

- naruszenie art. 527 § 1 k.c. poprzez niezasadne zastosowanie w stanie faktycznym sprawy, a przede wszystkim z uwagi na fakt, że nie sprecyzowano zakresu bezskuteczności zaskarżanej czynności prawnej pod względem podmiotowym.

W konsekwencji podniesionych zarzutów pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa oraz o zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje.

Powód wniósł o oddalenie apelacji.

W toku postępowania apelacyjnego, odwołując się do art. 7 k.p.c., swój udział w postępowaniu zgłosił Rzecznik Praw Dziecka, przyłączając się i popierając apelację wniesioną przez małoletnią pozwaną. Z wywodów Rzecznika zawartych w uzasadnieniu pisma wynika, iż pozwana, z racji swego wieku, nie miała wiedzy i możliwości dowiedzenia o pokrzywdzeniu wierzycieli, a nakładanie na nią takiego obowiązku stoi w sprzeczności z prawami dziecka.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanej nie może odnieść zamierzonego skutku.

Najdalej idący zarzut podniesiony w apelacji odwołuje się do tezy, że Sąd I instancji nie orzekł o istocie sprawy, wyrokując o innym roszczeniu niż zgłoszone w pozwie. Twierdzenie to związane jest z faktem, że przepisy ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2020 r., poz. 1228) dają syndykowi masy upadłości możliwość skorzystania tak z roszczeń przewidzianych w ustawie zmierzających do stwierdzenia bezskuteczności czynności prawnych w stosunku do masy upadłości (art. 127 i nast.), jak też możliwość zaskarżenia czynności prawnych upadłego dokonanych z pokrzywdzeniem wierzycieli w oparciu o przepisy kodeksu cywilnego o ochronie wierzyciela w przypadku niewypłacalności dłużnika (art. 131). Każde ze wskazanych wyżej roszczeń jest roszczeniem oddzielnym, odwołującym się do właściwych dla siebie przesłanek, a w związku z tym rzeczą syndyka było sprecyzowanie w pozwie, które z nich jest dochodzone w niniejszym procesie. Apelująca zarzuca zatem, że wbrew ocenie przyjętej przez Sąd I instancji, powodowy Syndyk zgłosił w pozwie roszczenie określone art. 127 ustawy Prawo upadłościowe, a nie oparte na przepisach art. 527 i nast. k.c.

Z takim stanowiskiem nie można się zgodzić. Jakkolwiek można dostrzec brak precyzji w identyfikacji przez powoda w pozwie zgłoszonego roszczenia (określenie w petitum pozwu żądania „stwierdzenia bezskuteczności czynności upadłej dłużniczki”, przy powołaniu w uzasadnieniu pozwu okoliczności faktycznych odpowiadających przesłankom skargi paulińskiej i wskazanie, że uzasadniają one uwzględnienie „pozwu o uznanie czynności za bezskuteczną”), to sama pozwana nie miała wątpliwości, iż przeciwko niej skierowane zostało żądanie odwołujące się do przesłanek

określonych art. 527 i nast. k.c. W odpowiedzi na pozew, sporządzonej przez profesjonalnego pełnomocnika, pozwana całą argumentację mającą przemawiać za oddaleniem powództwa odniosła do przesłanek skargi paulińskiej i przepisów art. 527 i 530 k.c. Nadto wątpliwości co do treści zgłoszonego w pozwie żądania zostały wyjaśnione przez samego powoda, który na wezwanie Sądu I instancji oświadczył, iż domaga się uznania czynności prawnej za bezskuteczną (k. 84 akt). W toku dalszego postępowania pozwana nie sygnalizowała wątpliwości co do treści zgłoszonego w sprawie roszczenia, jak też w ogóle nie podjęła obrony w sposób mogący przemawiać za tym, iż uznaje, że zgłoszone przeciwko niej żądanie identyfikuje jako znajdujące oparcie w art. 127 Prawa upadłościowego.

W tym stanie rzeczy nie można uznać, że w sprawie zostało zgłoszone inne roszczenie jak wynikające z art. 527 i nast. k.c., jak też jest oczywiste, że pozwana tak identyfikowała żądanie określone w pozwie i podjęła obronę z odwołaniem się do przesłanek tak określonego roszczenia.

Chybione jest stanowisko Rzecznika Praw Dziecka, o ile oparte jest na twierdzeniu, iż - z natury rzeczy - przesłanka skargi paulińskiej związana z wiedzą osoby trzeciej o pokrzywdzeniu wierzycieli i zachowaniu przez nią należytej staranności, w przypadku osoby małoletniej nigdy nie może być spełniona, jak też, że nakładanie na dziecko takiego obowiązku stoi w sprzeczności z prawami dziecka i faktem, że dziecko nie ma zdolności do czynności prawnych.

Po pierwsze, w świetle treści art. 528 k.c., wiedza osoby trzeciej (w tym także osoby małoletniej) o tym, że dłużnik działał z pokrzywdzeniem wierzyciela, jest prawnie irrelevantna w sytuacji, gdy na skutek spornej czynności prawnej osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie – a tak jest w niniejszej sprawie. Przedmiotowy przepis wyłącza zatem potrzebę badania stanu świadomości po stronie osoby trzeciej, nie chroniąc nieodpłatnych przysporzeń dokonanych z pokrzywdzeniem innych osób.

Po drugie, skutkiem akceptacji stanowiska Rzecznika musiałoby być przyjęcie, że przysporzenie na rzecz osoby małoletniej dokonane z pokrzywdzeniem wierzycieli dłużnika nigdy nie mogłoby być skutecznie zakwestionowane. Taki wniosek pozostawałby w rażącej sprzeczności z celem instytucji skargi paulińskiej. Nadto wskazać należy, że w przypadku czynności dokonanej przez małoletniego, jego stan świadomości musi być utożsamiany ze świadomością osoby podejmującej czynność jego imieniem, a więc przedstawiciela ustawowego.

Po trzecie wreszcie, nie sposób przyjąć, by dochodzenie przez syndyka przeciwko małoletniej roszczenia ze skargi paulińskiej naruszało prawa dziecka. Zgłoszenie w niniejszej sprawie żądania znajdującego oparcie w treści art. 527 i nast. k.c. jest konsekwencją uprzednich działań przedstawicielki ustawowej małoletniej pozwanej i to co najwyżej jej działania, związane z dokonaniem darowizny na rzecz dziecka z pokrzywdzeniem wierzycieli, mogą podlegać ocenie w tym zakresie.

Ustalenia dokonane w pierwszej instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Ustalenia te znajdują oparcie we wszystkich przeprowadzonych dowodach, a ocena tych dowodów mieści się w granicach wyznaczonych art. 233 § 1 k.p.c.

Przede wszystkim wymaga podkreślenia, że z niespornych okoliczności faktycznych wynika w oczywisty sposób, że w dacie dokonania spornej czynności prawnej matka pozwanej (dłużniczka) wiedziała o zgłoszonych przeciwko niej roszczeniach, toczących się przeciwko niej postępowaniach sądowych oraz okolicznościach pozwalających na wiedzę, iż posiada długi wobec innych osób. Niezależnie zatem od tego, czy główną motywacją A. W. było zabezpieczenie córki, to – w świetle zasad doświadczenia życiowego i logicznego rozumowania – potrzeba tego zabezpieczenia pozostawała w związku z istniejącymi długami. Powiązanie wiedzy powódki o stanie swego zadłużenia z faktem rozdysponowania na rzecz pozwanej jedyne wartościowego składnika majątkowego, musi prowadzić do jedynej logicznej konkluzji – dłużniczka musiała mieć świadomość, że poprzez dokonanie darowizny na rzecz małoletniej nieruchomości lokalowej pogarsza sytuację wierzycieli, w istocie powodując brak możliwości ich zaspokojenia.

W tym stanie rzeczy spełnione zostały przesłanki określone art. 527 i nast. k.c. i Sąd Apelacyjny w pełni podziela argumentację prawną Sądu I instancji.

Wbrew zarzutom apelacji, w zaskarżonym wyroku określone zostały granice ubezskuteczenia czynności poprzez wskazanie, iż bezskuteczność ta została orzeczona wobec masy upadłości dłużniczki A. W.. Zważyć należy, że przepisy art. 527 i nast. k.c. znajdują w niniejszej sprawie – z mocy art. 131 Prawa upadłościowego – zastosowanie w sposób odpowiedni. Oznacza to, iż zakres zastosowania przepisów o skardze paulińskiej musi być dostosowany do celu, z uwagi na który ustawodawca wyposażył syndyka masy upadłości w uprawnienie do skorzystania z roszczenia przewidzianego art. 527 k.c. Z istoty rzeczy zatem, przedmiotem ochrony jest masa upadłości.

Biorąc powyższe pod uwagę Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł jak w sentencji, o kosztach postępowania apelacyjnego orzekając zgodnie z art. 102 k.p.c.

SSA Paweł Rygiel